

РЕЦЕНЗИЯ
от доц. д-р Йордан Ефтимов,
Нов български университет,
департамент Нова българистика

за дисертационния труд
на Емил Кунчев Братанов
на тема: „Младежката рок музика в печатните медии на прехода (1987-
1992)“

за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по научна
специалност 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Журналистика – Прескомуникация)
Научен ръководител: проф. Тотка Монова

I. Техническа характеристика. Информационно осигуряване. Библиография

Дисертационният труд на Емил Кунчев Братанов е с обем от 232 страници. Състои се от увод, четири глави, заключение, научни приноси на дисертационния труд и библиография със 81 заглавия на български и английски език.

Библиографската справка съдържа заглавия както на класически вече текстове, така и на по-нови изследвания като „Let's Twist Again: Youth And Leisure In Socialist Bulgaria“ на Карин Тейлър, което показва задълбочено проучване на теоретичните източници по темата.

Като изворови източници са използвани теченията на 41 български периодични издания, вестници и списания (вкл. такива, излизали в Пловдив, Варна, тогавашните Михайловград и Толбухин – днес Монтана и Добрич). За целта докторантът е събрал огромен корпус, в който присъстват и издания, неналични в обществените библиотеки и публични архиви. Издирени, сканирани и дигитализирани са около 2000 страници или части от тях, подлистници, карета или тематични рубрики.

Публикациите на докторанта по темата са 12, в престижни български електронни академични издания по медиазнание като „Медialog“, „Медии и език“ и „Ню

медиа 21“, в научната мрежа Academia.edu и в антологията „Цветя от края на 80-те“, издадена от „Парадокс“ през 2014 г.

II. Аналитична характеристика на съдържанието на дисертационния труд

Дисертацията на Емил Братанов се занимава с напълно непроучен феномен, за което свидетелства в своя дисертационен труд „Развитие на съвременната алтернативна сцена в България (музикални клубове и медии)“ друг изследовател, свързан с факултета – Гергана Райжекова, защитила своята дисертация през 2017 г. в катедра „Радио и телевизия“ на ФЖМК на СУ.

Актуалността и значимостта на поставения за анализ в дисертацията проблем е мотивирана ударно в уводната част на дисертационния труд. Още тук личи и самочувствието на автора, както и свободата, с която се отнася към научната си задача: „Целта на дисертационния труд „Младежката рок музика в печатните медии на прехода (1987 – 1992)“ е да се витализира яркото – но кратко – съществуване на българския рок от времето на Прехода; да се издирят и осветлят следите му в създадената тогава актуална медийна реалност.“ (стр. 18) Но какво означава „да се витализира“? Емил Братанов не крие, че работи по темата си с подход, който основателно можем да наречем емичен (emic standpoint), термин въведен от антрополога Кенет Пайк в труда му „Езикът в отношението му към унифицираната теория за структурата на човешкото поведение“ (1954) и развита от Марвин Харис през 60-те и 70-те години на 20. век. Това е погледът отвътре, с очите на т.нар инсайдр. Емичният подход е естествен за изследовател, интегриран в определен културно-исторически контекст, и дава не само възможност да се използват неочаквани ракурси към самото развитие на изследваните културни феномени, но и възможност изследването да бъде по-„горещо“, да има друг вид убедителност, тъй като е едновременно анализ и свидетелство.

Така в увода са формулирани няколко конкретни задачи на дисертационния труд. На първо място сред тях е събирането и подреждането на първия научно обоснован архив на медийното присъствие на българския рок за един важен исторически период. На второ място е очертаването на основните параметри на историята на рока и само като музикално явление, но и като културна митология. На трето място идва онова, което Емил Братанов нарича „дискурсивен и стил (езиков) анализ на разглежданите медийни рок архиви“, който „ще бъде направен на характерни за основните използвани в пресата жанрове“ (стр. 21).

Още в увода се въвежда понятието „Второ БГ рок поколение“, както и антропологическата хипотеза, че неговите представители са музиканти, които „без самите да съзнават културното си дисидентство, без да са подвластни на икономически и пазарни интереси“ са били описани от медиите, предмет на анализа на дисертацията, „първо като „любителски“ и после като феномен“ (стр.

22). Емил Братанов е в изключителната роля на изследовател, който си поставя за цел да събере представителен корпус от медийни текстове по определена тема, да го класифицира, да създаде работещи понятия, да изработи основни острови на стабилност в историческия разказ, а междувреме да направи антропологически анализ на медийния разказ, вниквайки в спецификата на компетентността на журналистиката и медиите от епохата и очертавайки техните слепоти. Така той навлиза в проблеми на архивистиката, културната историография, историографията на политическото и културното поле, но най-вече – историята на медиите.

В първа глава на дисертационния труд, „Медийни следи от БГ рока в обществения Преход към демокрация“, още в самия фундамент на анализа се настоява на емичния подход: „В онези неповторими времена на опиянение от свободата, музиканти, техници, озвучители, осветители, сценични работници и музикални журналисти живеехме като едно семейство. Всеки божи делничен ден се събирахме по обед на Синьото кафе...“ (стр. 26). Описан е ентузиазмът на музикалните журналисти в началото на 90-те години, който съответства на ентузиазма на цялото общество, развило радост и надежди от политическите промени. Но началото на 90-те са и време на огромни тиражи на музикалните издания. А също и време, в което ясно може да се проследи контрола на журналистиката – изданията се финансират в началото на Прехода често от ДКМС, а „частните“ проекти стъпват върху различни държавни съсловни издания.

В първа глава е разгледан и „социокултурният“ феномен на „любителските рок групи“. Той е разгледан в контекста на фестивалите, „рок срещите“ и частното културно предприемачество. Поставен е и големият проблем за политическите импликации на участието в роккултурата – чрез цитиране на интервю на Андрес Кург с антрополога Алексей Юрчак, автор на монографията „Всичко беше завинаги, докато не свърши. Последното съветско поколение“: „Докато пишех дисертацията си в университета „Дюк“, имах спор с един млад политолог от България, който твърдеше, че не е възможно да обичаш „Led Zeppelin“ и наред с това да си млад комунист.“ (стр. 33)

Голямо място в първа глава заема отграничаването на т.нар. от автора първа и втора БГ рок генерации, което е задача в областта не на медийната, а на общата културна история.

Втора глава, „Класациите, които (почти) липсват“, е посветена на появата и развитието на класациите – нов за българските медии феномен. Според автора: „Популярните музикални класации в социалистическа България не бяха по продажби – вероятно сме тълкували Западните пазарни „чартове“ като статистика на капиталистическото пазарно изкуство. Но у нас телевизионната „Мелодия на годината“ и радио-класацията „Това да, това не“ (захранвани хронологично ежеседмично или месечно) се ползваха с действителна публичност.“ (стр. 42) Това е изцяло антропологическо наблюдение, отново

показващо силата на емичния подход – да анализираме класациите с оглед въображението на създателите им и концептуалните рамки, които са си поставяли сами.

Класациите са разгледани като „детайл от специфичното за рока представяне, социализиране, подреждане и възприемане“ (стр. 45). Не е странно, че Емил Братанов първоначално разказва за онези „чартове“ в престижни западни медии, които представляват мечтан ориентир за българския рок свят (стр. 46-51). Създаването на класациите в медиите на Прехода е видно като част от идеализираната мечта по добър капитализъм, в който честната конкуренция ще отсее по-качествените изпълнители и така ще утвърди самата идея за либерално-капиталистическото общество. (стр. 58)

„От историческия преглед се вижда, че в български измерения самите класации са безобразно малко.“ (стр. 68) Това твърдение звучи публицистично заострено, но ясно идентифицира и съществена разлика между описваната ситуация в българските медии и ситуацията в медиите образец – на западноевропейските и особено на американските медии. И в същото време авторът добре осъзнава, че едва ли е било възможно класациите в българските медии да са многобройни, разслоени и многообразни, ако самата музикална индустрия е бедна, олигархична и монополна. А и в контекста на по-бедната медийна среда.

Втора глава представлява щедро и детайлно представяне на историята на музикалните класации в България през разглеждания период – с акценти върху отделни събития, с анекдотични примери (разгледани са и пародийни класации, и класации в провинциални издания в малки градчета, и дори мимолетни класации, заминали веднага след появата си) и социално-икономически разрези. Материал, който със сигурност ще бъде жалонен за бъдещите учени, стремящи се да научат реалната историческа картина на българската рок сцена.

Трета глава, „Гласовете на Прехода – забравената рок хроника“, започва с наблюдение за това, че рок музиката е еманация на новото, не просто вид музика, а музикален авангард на популярната култура в края на 80-те и началото на 90-те години, за което свидетелства постоянното ѝ присъствие на страниците дори на изданията на градските комитети на БКП.

В трета глава се обръща внимание и на стила и езика на публикациите за рок в изданията на епохата. За да се стигне до обобщението: „Информативни, цветисти или скучни – но еднообразни като постройка и използвани изразни средства.“ (стр. 123) В нея се правят и значими антропологически обобщения: „Само количеството на медийните следи, оставени от музикантите, но разказани и по този начин архивирани за историята от пресата – са довод за не особено трудна констатация: рокът и медиаторите му изпревариха социалната промяна като акт на системата. Едните като културни дисиденти, другите като техни пропагандатори.“ (стр. 129) А научна опора се намира в общата рамка на

епохата, както е видяна от един от най-влиятелните етнологзи – Тодор Ив. Живков.

Това е и главата, в която се обсъжда контракултурният момент на рок сцената, обсъжда се политическият ѝ ангажимент, поставя на масата за дисекция понятието „искреност“. С позоваване на научния ръководител проф. Тотка Монова се тръгва от идеята, че „връзката медии – политика – власт винаги е била ключ към разбирането на процесите в обществото, особено ако то преживява такъв специфичен, нямащ досега аналог в историята, преход.“ (стр. 133)

Трета глава представя интересен исторически феномен – как раждането на нова форма на изкуство върви ръка за ръка с раждането на нов тип журналистическо поведение. Защото рок групите от т.нар. Втора БГ рок генерация се развиват паралелно с нов тип журналисти, изработващи в движение нов журналистически стил. А в това отношение примерите от легендарното списание „Ритъм“ са наистина впечатляващи.

Четвърта глава, „Черно на бяло“ в печата: медийният рок език“, представлява нов новаторски дял, обръщайки внимание на новоизкованите от музикалните журналисти термини. „Ще направим „тетрадка-речник“ на жаргона, чуждиците, термините, с които пресата се снабдява, за да пише и документира (представя / обяснява / критикува / социализира) новото предизвикателство на родната популярно-музикална сцена: рокът на младите.“, пише Емил Братанов (стр. 152). И поставя в аналитичен фокус заемките и чуждиците, неологизмите и екзотизмите. Анализирани са как новата музикална журналистика едновременно развива специализиран стил, но заедно с това е част от общия процес по демократизиране на журналистическия език. В тази част са използвани и наблюденията на редица български социолингвисти като се започне с Георги Армянов, мине се през Михаил Виденов и се стигне до Красимир Стоянов.

Четвъртата глава на дисертацията с многобройните си пъстри примери от заглавия и крилати цитати е истинско пиршество за читателя.

III. Оценка на автореферата

Съдържанието на автореферата предава коректно съдържанието на дисертационния труд.

IV. Заключение

Емил Братанов е добре известен на културната общност у нас музикален журналист, един от безспорните авторитети в областта на рокмузиката.

Още първото му работно място е в съботното младежко шоу „Как си ти?“, където представя БГ-рок и поп-изпълнители и групи в програма „Христо Ботев“ на БНР. През 1990 г. стартира авторската си класация за любителски записи и непрофесионални групи „Блек топ – гласове и мелодии, които не помним“, което го прави не само най-внимателният наблюдател на музикалните класации у нас, но и ангажиращ се години наред сам да създава правила в това поле. От началото на 1991 г. той вече има собствено предаване „Музикална кутия“, просъществувало, мигрирайки, над 10 години в ефира на „Дарик радио“, радио „Експрес“, Радио Франс Ентернасионал, радио „Алма Матер“ и „Радио Спорт“. Емил Братанов е сред основателите и дългогодишен музикален продуцент на „Дарик радио“ (осъществява музикалната политика и контактите с музикалните издателски къщи). Извън радиостудиата поддържа свои авторски рубрики в множество печатни медии (като се започне с „Лада“, „Армейска младеж“, „Народна младеж“ и „Пулс“, мине се през „Диалог“, „Неделен Стандарт“, „Неделна Демокрация“, за да се стигне до легендарното за рока списание „Ритъм“ – където е сред съоснователите). Кореспондент е на полското сп. „Магазин музични“. След 2003 г. работи или пише в списанията „AZ“, „Усури“, „Регал“, „Икономика“ и „Твоят бизнес“. Огромна биография на радиожурналист и на автор на текстове за българския рок.

Като имам предвид важността и актуалността на разгледаната проблематика на дисертацията, достатъчно задълбоченото проучване на научни източници по темата, както и цялостното присъствие на Емил Братанов като медиен участник, но и медиен анализатор, предлагам на членовете на уважаемата комисия да му присъдят без колебания образователната и научна степен „доктор“.

София, 11.01.2021 г.

доц. д-р Йордан Ефтимов